

Łopaciński, Wincenty

Aleksander Kraushar, jako Prezes Tow. Miłośników Historii

Przegląd Historyczny 30/2, 275-277

1932-1933

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

ALEKSANDER KRAUSHAR, JAKO PREZES TOW. MIŁOŚNIKÓW HISTORJI

Dziwnem zrządzeniem losu dnia 17 listopada 1931 r. upłynęło jubileuszowe 25 lat od daty pierwszego organizacyjnego zebrania T-wa Miłośników Historji, a w nie cały miesiąc później dnia 11 grudnia tegoż 1931 roku zamknął na zawsze swe zmęczone wieloletnią pracą oczy ten, który przez prawie cały ten okres czasu temuż T-wu umiłowanemu przez siebie przewodniczył, — czcigodny nasz Prezes ś. p. Aleksander Kraushar.

Kraushar należał do grona tych bojowników o kulturę narodową, którzy we wrześniu 1906 r. zakładali T-wo Miłośników Historji, instytucję naukową, ze względu na swą nazwę i cel w ówczesnych warunkach b. zaboru rosyjskiego zgoła wyjątkową. Był to wtedy czyn dużej doniosłości nie tylko naukowej, ale i — przedewszystkiem — politycznej.

Poprzedziło go założenie w 1905 roku „Przeglądu Historycznego“, który później stał się oficjalnym organem T-wa. . Od samego początku, aż do swego zgonu jest Kraushar członkiem komitetu redakcyjnego tego czasopisma. Z dwudziestu dziełwiciu jego dotychczasowych tomów nie ma nieomal ani jednego, w którymby nie było jego prac. Ogółem zamieścił ich w „Przeglądzie“ dwadzieścia dwie.

Do pierwszego Zarządu T-wa Miłośników Historji, wybranego na zebraniu organizacyjnem w dniu 17-tym listopada 1906 r. wszedł Kraushar i zasiadał w nim bez przerwy przez wszystkie kadencje aż do swego zgonu, pełne 25 lat. Gdy z końcem 1910 roku zrezygnował ze swego stanowiska pierwszy Prezes naszej Instytucji, znakomity Aleksander Jabłonowski, w dniu 5-ym stycznia 1911 roku na godność tę powołany Kraushar, p'astuje ją przez lat prawie dwadzieścia jeden t. j. przez siedem kadencji.

Na tem kierowniczym stanowisku z całym zapałem poświęca się pracy dla tej Instytucji. Niestrudzenie przewodniczy na posiedzeniach Zarządu, inicjuje jeszcze w 1908 r. pierwszy cykl odczytowy, w którym 1-szy odczyt o „Grunwaldzie“ wygłosił niezapomniany nigdy Tadeusz Korzon, dla którego Kraushar żywił zawsze głęboki kult, czemu dał wyraz w swej mowie podczas jubileuszu Korzona w 1912 r. i w inicjatywie nadania serii naszych wydawnictw nazwy „Biblioteka im. T. Korzona“. On zainicjował ten w dziejach naszego T-wa sławny cykl odczytów w 1919—1920 r. p. t. „Dzieje Polski w 12-tu wykładach“, cykl, który — dwukrotnie wygłoszony — miał olbrzymie powodzenie. Sam Kraushar na różnych zebraniach naszego T-wa wygłosił 21 odczytów.

Gdy dzięki wspaniałemu darowi Adama i Ludwiki z hr. Krasińskich księstwa Czartoryskich, T-wo uzyskało w 1913 roku własną piękną siedzibę, Kraushar jest niezmiernie czynny przy realizowaniu tego daru: przy żmudnych pertraktacjach z b. właścicielami „Kamienicy“, przy sporządzaniu aktu jej nabycia, zabiega niezwykle skutecznie o gromadzenie funduszków na jej odnowienie, szczęśliwie mimo trudnych czasów wojennych ukończony w 1915 roku. Do tej umiłowanej Kamienicy przychodzi często na wszelkie posiedzenia i zebrania bez względu na porę dnia i stan pogody, nieraz z narażeniem zdrowia.

Dla samego T-wa i na jego cele jest bardzo ofiarny.

Gdy ś. p. niezapomniany Ignacy Tadeusz Baranowski, wieloletni wielce zasłużony sekretarz naszego T-wa, zainicjował w początkach 1911 roku serję wydawnictw poświęconych monografiom z dziejów W-wy, później nazwaną Biblioteką im. Korzona, Kraushar na cele tego wydawnictwa ofiarował w lutym 1911 roku 200 rb., w maju tegoż roku 700 rb., we wrześniu 1923 roku na ogólne cele 500.000 mk. dla uczczenia ś. p. Hortensji Lewentalowej.

Jego staraniem w tymże 1923 r. T-wo nasze otrzymało od szeregu banków i zakładów przemysłowych dary pieniężne w ogólnej sumie prawie 9 milionów mkp., co pozwoliło przetrwać ciężkie kryzysowe chwile.

Gdy T-wo w 1915 r. wprowadziło się do własnej siedziby Kraushar walczy przyczynia się do jej urządzenia i upiększenia. W lipcu tego roku wspólnie z innymi sukcesorami swego teścia zasłużonego badacza Mathiasa Bersohna składa T-wu w darze 6 cennych obrazów, zdobiących salę odczytową naszej siedziby. Sam osobiście darowuje piękny zbiór planów, widoków i panoram Starej Warszawy, m. i. kopje z widoków Warszawy Albertiego oraz 9 sztychów Dietricha, zbiór autografów i książek, a wraz z p. Hortensją Lewentalową trzy cenne zegary. W 1923 roku darowuje znów dwa oryginalne obrazy, przedstawiające projekty pomnika Kopernika w Warszawie. Po śmierci ś. p. Lewentalowej dzięki

Krausharowi T-wo Miłośników Historji uzyskało dwa portrety historyków warszawskich Korzona i Rembowskiego, pędzla Szwojnickiego.

Uzyskawszy własną siedzibę T-wo mogło rozwinąć szerszą działalność. Kraushar korzysta z tego i inicjuje w tych murach wystawę pamiątek Ratusza Staromiejskiego (rok 1915—1916) oraz wystawę tak bliskich mu pamiątek Powstania 1863/64 r., której urządzeniem również w tych murach w 1918 r. zajmuje się z całym oddaniem. Współzałożyciel T-wa Naukowego Warszawskiego i T-wa Miłośników Historji Kraushar zabiega o przywrócenie pierwotnego przeznaczenia — zgodnego z intencją fundatora — fundacji naukowej polskiej zagranicą, mianowicie fundacji im. Jana Aleksandra ks. Jabłonowskiego, istniejącej od 1770 r. przy uniwersytecie Lipskim.

W listopadzie 1919 r. z inicjatywy Prezesa Kraushara Zarząd T-wa wystąpił do Ministerstwa Wyznań, Rel. i Ośw. Publ. z opracowanym przez samego inicjatora memorjałem w sprawie odniemczenia tej fundacji, chlubnie świadczącej o starej kulturze polskiej.

W październiku tegoż 1919 r. gdy dzięki zwycięstwom oręża polskiego prastara Stolica W. X. Litewskiego wróciła do Macierzy, gdy zwycięski Wódz Naczelny dokonał wspaniałego czynu wskrzeszenia tradycji Akademii Batorowej i sławnego Uniwersytetu z doby Kuratorji Ad. X. Czartoryskiego, tworząc Uniwersytet im. króla Stefana Batorego w Wilnie, Kraushar zgłosił na Zarządzie T. M. H. wniosek o wysłanie do nowej Wszechnicy adresu hołdowniczego. Adres ten sam zredagował.

W wyż wzmiankowanej wydawanej przez nasze T-wo „Bibliotece im. Korzona“, poświęconej monografjom z dziejów Warszawy, Kraushar publikuje trzy swoje prace: „Alberti'ego widoki Warszawy“, „Typy i oryginały Warszawskie“ oraz „Salony i zebrania literackie Warszawy“.

*

W 1926 roku T-wo Miłośników Historji uczciło zasługi swego Prezesa organizując w dniu 65-lecia jego działalności publicznej uroczysty obchód jubileuszowy. Zasługi naukowe i obywatelskie Jubilata w swych przemówieniach wówczas podkreślili: vice-prezes T-wa Józef Siemieński, redaktor „Przeglądu Historycznego“ Marceji Handelsman oraz świadek długoletniej pracy jubilata Rektor Alfons Parczewski.

W roku 1925 Zarząd Główny Polskiego T-wa Historycznego we Lwowie, z którym się połączyło i działa jako jego oddział warszawski od 1925 roku T-wo Miłośników Historji, a które pod swem godłem skupia ogół historyków polskich, ofiarował Prezesowi Krausharowi najwyższą godność — Członka Honorowego.

Dziś, gdy odszedł w krainę cieniów, gdy duch Jego tylko wśród nas przebywa i przebywać będzie zawsze, cześć składamy i hołd Jego wielkim zasługom położonym dla naszej Instytucji.